

Marinela Valčanova
Bratislava

RAZISKAVE O SLOVENSKEM JEZIKU V BOLGARSKI JEZIKOSLOVNI TRADICIJI – ZGODOVINA IN PERSPEKTIVE

V pričujoči razpravi bi radi predstavili kratko zgodovino študij knjižne slovenščine v bolgarski jezikoslovni literaturi in orisali možnosti za nadaljnje raziskovanje podobnosti in drugačnosti med tema dvema sorazmerno najbolj različnima južnoslovanskima jezikoma.

Podroben prikaz bralcu omogoča, da si lahko ogleda glavne teme in probleme, povezane s slovenskim jezikom, ki so privabljali pozornost bolgarskih jezikoslovcev v obdobju, daljšem od stoletja (od leta 1891 do danes). Pri tem lahko sledi spremembam v uporabljenih raziskovalnih metodah in si razloži razvoj in spremembe v jezikoslovnih metodah v širšem kontekstu slovanskega primerjalnega in kontrastivnega jezikoslovja.

Obdelane so osnovne študije v bolgarskem jezikoslovju, posvečene posebej slovenskemu jeziku, najpomembnejše dvosmerne slovensko-bolgarske in bolgarsko-slovenske študije, in tudi nekaj splošnejših člankov o slovanskih jezikih, pri katerih je poseben delež posvečen slovenščini.

Our aim in the present paper is to present a short history of the surveys on the Slovenian literary language in the Bulgarian linguistic literature and to outline the perspectives for further studies linking or differentiating these two relatively most remote South-Slavic languages.

A detailed review enables one to scan the main topics and problems related to the Slovenian language which attract the attention of the Bulgarian linguists during more than a century (since 1891 till now), and to trace the changes in the research methods used as well as to outline the development and the changes in the linguistic methods in the broad context of the Slav comparative and contrastive linguistics.

Reviewed are the basic independent studies in the Bulgarian linguistics devoted to the Slovenian language, the most important two-way Slovenian-Bulgarian and Bulgarian Slovenian studies, and also some more general Slavic articles, in which a special portion is devoted to the Slovenian language.

V naslednjem prispevku si postavljamo dva osnovna cilja:

1. V sintetični obliki predstaviti najpomembnejše študije o slovenščini v bolgarskem jeziku, preučevane samostojno, v primerjavi z bolgarščino ali v širšem kontekstu slovanskega primerjalnega in protistavnega jezikoslovja. Ta del naloge predstavlja kronološki prerez obdobja, katerega začetek je povezan s prvimi resnejšimi slavističnimi raziskavami v Bolgariji. V njem bomo na kratko pregledali osnovne teme in probleme, ki označujejo razvoj bolgarske slovenistike in na ta način dopolnili sliko celotne bolgarske slavistične tradicije.¹

¹ Preučene so samo študije, objavljene v Bolgariji.

2. Drugi del naše naloge je prikazati perspektive za bodoče primerjalno in protistavno raziskovanje s prikazom »belih lis« v bolgarski slovenistiki in navedba tem in problemov, ki še čakajo na preučevanje.

Dinamika procesov, ki so pripeljali do postopnega preorientiranja od primerjalno-zgodovinskega do protistavnega jezikoslovja, predvideva razdelitev študije o slovenskem jeziku v Bolgariji na dve osnovni skupini: primerjalno-zgodovinsko in protistavno-tipološko. Na prvo se nanaša razmeroma malo publikacij, med katerimi manjkajo zlasti tiste, ki so namenjene samo slovenščini. V kolikor zgodovinsko-primerjalni pristop zahteva ne samo prikazovanje jezikovnih dejstev, ampak tudi išče vzročno vez med njimi, njihovo sovplivanje in soodvisnost v podobnih pojavih v sorodnih jezikih in njihovo razlago povezuje z daljnimi in bližnjimi zgodovinskimi stiki in sovplivanji, je slovenščina, kot južnoslovanski jezik, čisto logično prisotna že v prvih resnejših raziskavah o bolgarskem jeziku. Leta 1891 je bila v Zborniku za ljudsko ustvarjanje izdana študija B. Coneva *O naglasu v bolgarskem jeziku v primerjavi z naglasom v drugih jugovzhodnih slovanskih jezikih (ruski, srbsko-hrvaški, slovenski)*. Avtor proučuje predvsem zakone in principe naglasa v bolgarščini, vendar je precejšnje mesto namenjeno tudi ostalim jezikom skupine, ki jo določi kot jugovzhodno slovansko (vključuje srbski, hrvaški, slovenski in ruski jezik) in predvsem naglasnim zakonom v srbskem jeziku. Slovenščini je namenjen skromen del raziskave, za kar avtor navede glavni razlog: »Slovenski naglas je zdaj ravno v fazi sprememb, iz katere se ne more predvideti niti enega rezultata niti izvesti kakšnega zakona /.../ Slovenščina v resnici loči dolge in kratke zloge, toda stari odnos med dolžino in naglasom, kakršnega vidimo prevladovati v srbsščini, je v slovenskem jeziku tako porušen, da bi se človek zmotil, če bi hotel izpeljati iz njega pravila za stari slovanski naglas.« (34–35.) Vrstic, namenjenih slovenskemu jeziku, ni veliko, in če citiramo omenjeno študijo, je to predvsem zaradi dejstva da avtorjev interes za ta jezik ni občasen in slučajen. Leta 1919 je izšla njegova *Zgodovina bolgarskega jezika*. V tem pomembnem delu je precej vprašljivih mest, nevprašljiva pa sta erudicija in širok slovanski kontekst, v katerem so preučeni problemi bolgarskega jezika. V drugem delu zgodovine, z naslovom *Bolgarski jezik v primerjavi z drugimi slovanskimi jeziki*, opazamo vrsto zanimivih trditev, ki se nanašajo na odnose med bolgarskim in slovenskim jezikom in med nosilci le-teh v obdobju njihove naselitve na Balkanskem polotoku. B. Conev je eden redkih bolgarskih jezikoslovcev, ki v celoti sprejema, podpira in išče dokaze za potrditev ideje, ki sta jo zagovarjala Miklošič in Kopitar, da so slovanska plemena naselila Balkanski polotok v dveh valovih. V prvem so bili Slovenci, Bolgari, Kajkavci in Čakavci in to prvotno južnoslovansko celoto so razkosali Srbi, ki so prišli v drugem valu. Po kratkem opisu značilnost slovenščine in določitvi njenega mesta med drugimi slovanskimi jeziki (26), B. Conev argumentira idejo o t. i. dvojnem južnoslovanskem dualizmu z navajanjem devetih (predvsem fonetičnih) enakih posebnosti, ki jih srečamo v bolgarščini, slovenščini in hrvaščini, v srbskem jeziku pa jih ni, in dodaja: »Torej, medtem ko imata srbski in bolgarski jezik samo

dve ali tri fonetične posebnosti, pa med hrvaško-slovenskim in bolgarskim, razen srbsko-bolgarskih fonetičnih podobnosti, najdemo še devet enakih točk /.../ Kako naj se sedaj pojasni ta sorodnost? Ali sega začetek tega stanja še v tiste čase, ko je med slovansko-bolgarskim in hrvaško-slovenskim jezikom potekala meja naravnost čez Panonsko nižino, ali ta sorodnost kaže na kasnejše sosedstvo sloveno-hrvaščine /kajkavščina in čakavščina/ z bolgarščino na današnjem srbskem ozemlju pred prihodom Srbov /.../ Tvegano je takoj izreči odločilno mnenje o tem vprašanju, vendar se iz toliko podobnosti med bolgarskim in hrvaško-slovenskim jezikom precej jasno vidi, da se je dialektalna kontinuiteta med južnoslovanskimi jeziki pretrgala zaradi srbskega jezika, in če lahko govorimo o južnoslovanskem dualizmu v takem smislu, kot ga je zagovarjal prof. Jagić, imamo precej razlogov, da podkrepimo starejše obdobje nekega drugega dualizma, torej bolgarščina s hrvaško-slovenščino na eni strani in srbščina na drugi, ki je nastal zaradi kasnejšega prihoda Srbov in njihove namestitve med Bolgare in Hrvate ter Slovence.« Navedena jezikovna dejstva in argumenti zaslužijo nedvomen interes, vendar je bistvenejše, da je Conev pri tem ostal osamljen in ni našel podpore med svojimi sodobniki. In ne samo to, ta teza je v bolgarskem jezikoslovju predstavljena kot »zdavnaj preživeta« (Marija Petrov-Slodnjak 1984: 73).

Podkrepitev pa sledi čez več kot 60 let, ko se v članku »B. Conev in slovensko-bolgarske izoglose« avtorica M. Petrov-Slodnjak (Salzburg) vrača k tej tezi in jo dopolnjuje z novimi dejstvi, ne samo iz fonetike, ampak predvsem iz morfolologije, onomastike, leksikologije in frazeologije (M. Petrov-Slodnjak 1984).

Dejstvo, da je bilo iskanje slovensko-bolgarskih jezikovnih vzporednic v bolgarski jezikoslovni tradiciji dolgo časa neperspektivno, se bolj ali manj odraža v razvoju slovenističnih raziskav in do neke mere pojasnjuje tudi razmeroma majhno število pomembnih študij v tej smeri. Na tako razmišljanje je verjetno vplivalo tudi, da avtor prve bolgarske primerjalne slovnice slovanskih jezikov, L. Miletič (1946), ne prevzema Miklošičeve teze, ki jo je zagovarjal Conev. Sledilo je nekaj generacij bolgarskih slavistov, ki so se kot strokovnjaki formirali pod vplivom Miletiča in njegove primerjalne slovnice, ter lahko samo ugibamo, do katere stopnje je vplivalo njegovo kategorično zanikanje ideje o nekdanji večji bližini in sosedstvu med bolgarskimi in slovenskimi plemeni na nadaljnje raziskave v tej smeri bolgarskega jezikoslovja, ali bolje, na pomanjkanje le-teh. Nepomembno pa ni tudi dejstvo, da je Miklošičevo teorijo ovrgla tudi druga nesporna avtoriteta slavistike – Vatroslav Jagić, čigar pogledov se oprijema L. Miletič v primerjalni slovnici.

Zanimiva raziskava, ki indirektno več ali manj podpira tezo Coneva, je izšla l. 1986. V članku *Južnoslovanska rečna imena in njihov pomen za slovanski toponomastični atlas*, I. Gălăbov raziskuje razširjenost južnoslovanskih zemljepisnih imen, ki so nasledila skupno praslovansko obliko *grabú. Z analizo leksikografskih podatkov in dodanim bogatim toponomastičnim materialom vseh zemljepisnih imen na področju Slovenije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Črne Gore, Srbije, Makedonije in Bolgarije avtor išče pojasnilo za obrobno razporeditev enakih

jezikovnih pojavov na vzhodnem in zahodnem delu južnoslovanskih jezikov (tj. bolgarskem in slovenskem). Zaključki, do katerih pride, praktično podpirajo tezo hrvaškega etnologa Bratanića (zagovorniki so tudi Miklošič, Kopitar in B. Conev), da so Slovani naselili Balkanski polotok v dveh valovih, pri čemer je prvi prvič slaviziral celotno območje od Črnega do Jadranskega morja, drugi pa je zavzel centralni del polotoka in razdelil prej enotno balkansko slovansko prebivalstvo (Gălăbov 1986: 495).

Trdimo lahko, da v določenem obdobju, po izidu *Zgodovine bolgarskega jezika* B. Coneva, slovenski jezik ostaja na obrobju interesov bolgarskih jezikoslovcev. V publikacijah, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju, je slovenščina omejena v širšem slavističnem kontekstu, ne da bi ji bilo namenjeno posebno mesto oz. so najpogosteje predstavljeni posamezni primeri iz slovenskega jezika pri preučevanju določenega slavističnega problema: S. Mladenov – *Raziskava o nemških izposojenkah v slovanskih jezikih* (1909), *Študije o slovanskem in primerjalnem jezikoslovju* (1917–1918); I. Lekov – *Praslovanske glagolske oblike in njihov odraz v današnjih slovanskih jezikih* (1934), *Slovanski jeziki, vezi in odnosi med njimi* (1948), *Enotnost in nacionalna svojevrstnost slovanskih jezikov v njihovem osnovnem besedišču* (1955), *Skupnost in raznolikost v slovnični strukturi slovanskih jezikov* (1958b), Igov – *Zgradba tvorjenk v južnoslovanskih jezikih* (1967).

Nekaj več mesta je slovenščini namenjenega v študiji Lekova *Fonološka vrednost podaljšanih in podvojenih soglasniških glasov v slovanskih jezikih* (1940). Pri preučevanju vprašanja o bistvu in naravi konzonantske kvantitete in geminacije v knjižnih slovanskih jezikih pride Lekov do zaključka, da je soglasniška podvojitve najbolj zastopana v ruskem in slovenskem jeziku, nato pa v poljskem, bolgarskem in ukrajinskem. Opazi precejšno podobnost med bolgarščino in slovenščino v odnosu do geminacije in pomembno vlogo glasov *v*, *s*, *z*, *n*, *t* in *d* v obeh jezikih.

Na mejo med primerjalno-zgodovinskimi in protistavno-tipološkimi raziskavami lahko postavimo *Kratko primerjalno-zgodovinsko in tipološko slovnico slovanskih jezikov* (Lekov 1968). Namenjena je bila predvsem potrebam univerzitetnih predavanj o primerjalni slovnici slovanskih jezikov, ki jih je vodil avtor, vendar daleč presega okvir akademskega učbenika. V njej je slovenščini namenjeno enakovredno mesto med drugimi slovanskimi jeziki, vendar zaradi značilnosti takšne vrste predavitve in konkretnih ciljev, ki si jih postavlja, to slovnico težko prištevamo k slovenističnim raziskavam v bolgarskem jezikoslovju.

Drugo skupino publikacij, v katerih prevladuje protistavno-tipološki pristop, lahko pogojno razdelimo v tri podskupine:

1. raziskave, namenjene zlasti slovenskemu jeziku in njegovim odnosom do bolgarščine ali drugih slovanskih jezikov;
2. raziskave, kjer je slovenski jezik prisoten v širšem slavističnem kontekstu ali se uporabljajo primeri tega jezika pri obravnavi določenih jezikovnih problemov;

3. splošna dela o slovanskih jezikih, v katerih je slovenščina predstavljena s posebnim slovničnim opisom.

Najpomembnejše in hkrati najštevilčnejše raziskave o slovenskem jeziku v bolgarskem jezikoslovju so povezane z imenom Marije Dejanove. Avtorčin stalen interes je usmerjen predvsem k problemom morfologije, kar se kaže v dveh samostojnih monografijah in številnih člankih. Predstavili jih bomo malo podrobneje, ker se z njimi v veliki meri tudi izčrpajo samostojne raziskave o slovenskem jeziku v bolgarskem jezikoslovju.

Prva od omenjenih monografij je namenjena sestavljenim preteklim časom v bolgarščini, srbo-hrvaščini in slovenščini (Dejanova 1970). Metoda, ki jo uporablja avtorica, je, po njenih lastnih besedah, zgodovinsko-protistavna. Slovenskemu jeziku je namenjenih 28 strani (99–127), razdeljenih na tri dele: 1. Staroslovenski jezik, 2. Slovenska narečja, 3. Sodobni slovenski knjižni jezik.

V prvem delu je raziskana zgodovina predpreteklika od 16. do 19. stoletja. Pregledana sta njegov pomen in raba v jeziku Trubarja, Janeza Svetokriškega, Rogerija, Basarja, Škrinarja, Ravnikarja, Japlja, Miheliča, Kremplja, v Novi zavezi, v Dalmatinovem prevodu Biblije. Avtorica pride do zaključka, da že v začetnem obdobju razvoja slovenskega knjižnega jezika predpreteklik v mnogih pogledih ni stari slovenski predpreteklik. Invariantni pomen je »porušen« pri skoraj vseh obravnavanih avtorjih.

Analiza mesta predpreteklika v slovenskih narečjih v drugem delu pripelje do rezultatov, da je predpreteklik ali popolnoma izgubljen ali pa opravlja nove naloge. V sodobnem slovenskem jeziku pa se, kakor pravi avtorica, pogostnost predpreteklika razlikuje po posameznih nosilcih knjižnega jezika. To vodi do zaključka, da je mogoče popolnoma opustiti predpreteklik, ne da bi se pri tem porušila slovnična pravilnost govora. V rabi predpreteklika je opaziti velika nihanja – tako količinska kot kakovostna, kar Dejanova pojasnjuje z dejstvom, da v sodobnem slovenskem jeziku ni zaključen proces odnosa predpreteklika do ostalih preteklih časov, predvsem pa do preteklika. Opažanja in analize avtorica izpelje iz gradiva iz originalnih in prevedenih besedil različnih zvrsti, povezanih z različnimi obdobji v razvoju knjižnih jezikov in na gradivo iz narečij (kjer pripomni, da niso enakomerno predstavljena vsa narečna področja).

Določen prispevek k skladenjski tipologiji slovanskih jezikov, predvsem k slovensko-bolgarski, je naslednja monografija – *Odvisni stavki z veznikom »da« v sodobnem slovenskem jeziku v primerjavi z bolgarščino*. Že pred izidom omenjene monografije pa je avtorica objavila dva članka z isto tematiko: *Odvisni prislovni stavki z veznikom »da« v bolgarskem in slovenskem jeziku* in *O nalogah pomožne besede »da« v slovenskem knjižnem jeziku (v primerjavi z bolgarščino)*.

Avtorčin cilj je ugotoviti splošne, podedovane ali vzporedno razvite značilnosti v delovanju splošnojužnoslovanskega odvisnega veznika »da« v bolgarščini in slovenščini, in tudi izpostaviti razlike (Dejanova 1985: 7) med jezikoma, ki so se

pojavit v toku njunega večstoletnega samostojnega razvoja. Ta raziskava pa je pomembna tudi zato, ker zapolni praznino v preučevanju odvisnikov z »da« v slovenskem knjižnem jeziku. Pri analizi slovenskega gradiva je uporabljena sinhrono-opisna metoda, naveden je bogat ponazorilen material prevodnih in izvirnih besedil različnih stilov slovenskega knjižnega jezika s konca 19 in iz 20. stoletja. Avtorica opazi, da je v slovenskem knjižnem jeziku funkcionalno področje tega odvisnega veznika označeno z največjim bogastvom in pestrostjo (126) in da se odvisni stavki, uvedeni z »da«, nanašajo na vse vrste odvisnikov, ki obstajajo v tem jeziku. Pride do sklepa, da ni potrebno iskati absolutne in neposredne odvisnosti med odmiranjem nedoločnika in bogatenjem funkcionalnega spektra »da«-stavkov v južnoslovanskih jezikih, ker v slovenščini nedoločnik ne teži k odmiranju. Prej se vsiljuje zaključek, da so v slovenščini ohranjeni nedoločnik, namenilnik in deloma deležje na -č vzroki za neskladnost v odnosih med bolgarščino in slovenščino (126). Natančna protistavna analiza, podprta s številnimi primeri iz obeh jezikov, ni pomembna samo za teoretično jezikoslovje, izpeljani sklepi in opažanja so pomembni tudi za prevajalsko prakso in za poučevanje obeh jezikov.

S predhodno raziskavo so tematsko povezane tri zgodnejše objave M. Dejanove –Slovenski nedoločnik v sintagmah z vzajemno odvisnostjo (1978a), Funkcionalna omejitev nedoločnika v slovenskem knjižnem jeziku v 19. in 20. stol. v primerjavi z drugimi slovanskimi jeziki (1978b), Neodvisni nedoločnik v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku (1980).

V člankih se avtorica sprašuje, v kolikšni meri sta upad in izginjanje nedoločnika v bolgarskem, deloma tudi v srbskem in hrvaškem jeziku, odvisna od zblíževalnih procesov med jeziki balkanske jezikovne zveze in v kakšni meri sta rezultat notranjih vzrokov v razvoju posameznih južnoslovanskih jezikov. Dejanova meni, da je v tej smeri za preučevanje najprimernejša slovenščina, saj ima kot južnoslovanski jezik največ notranjesistemskih podobnosti s hrvaškim, srbskim in bolgarskim jezikom. Ob tekstološki primerjavi sodobnega slovenskega prevoda Nove zaveze in starocerkvenoslovanskega prevoda, opazi, da v obdobju zadnjih 180 let delujejo tako količinske kot tudi kakovostne omejitve nedoločnika. Posamezne nedoločniške zveze so se preoblikovale, zožila se je njihova leksikalna baza, zmanjšala se je pogostnost rabe nedoločnika v besedilu, kar v tem primeru kaže na popolno neodvisnost od siceršnjega vpliva nemškega jezika (Dejanova: 178). Ne glede na zmanjšanje pogostnosti rabe v slovenščini ohrani nedoločnik precej široko in raznovrstno rabo in je dovolj produktiven, da lahko pridemo do zaključka, da radikalen upad nedoločnika v bolgarščini in deloma v hrvaščini in srbsčini ni samo rezultat notranjih razvojnih tendenc, ampak je na to odločilno vplivala interakcija med temi jeziki in jeziki balkanske jezikovne zveze (Dejanova: 178).

Drugi tematski krog, ki mu Dejanova posveča pozornost, je povezan z vrstami glagolskih dejanj v južnoslovanskih jezikih, s poudarkom na slovenščini. Temu problemu sta namenjeni dve raziskavi: *Nekatere vrste dejanj pri slovenskem glagolu v primerjavi z drugimi južnoslovanskimi jeziki* (1983) in *K protistavni*

karakteristiki vrst glagolskega dejanja v južnoslovanskih jezikih (1985). Glavno mesto v obeh raziskavah so imele različne vrste glagolskih dejanj v slovenščini, bolgarščini, srbščini in hrvaščini, iskalo pa se je stične točke in razlike v primerjanih jezikih. Analizirane so ingresivna (začetna), finitivna, delimitativna (s pomenom »opravljam dejanje v okviru omejenega časovnega intervala«), rezultativno-saturativna (s pomenom »pripeljem do rezultata dejanja«) in rezultativno-distributivna vrsta glagolskega dejanja (s pomenom »pripeljem do rezultata dejanja, širim dejanje na vse objekte, vključene v določeno območje«).

Protistavljene so njihove bistvenejše značilnosti in inventar sredstev, s katerimi se uresničujejo, pri čemer je označena stopnja podobnosti med posameznimi jeziki pri posameznih tipih vrst dejanj.

Nekateri problemi protistavne slovensko-bolgarske skladnje so predstavljeni v članku *O oblikah s povedkovim določilom v slovenskem jeziku, v primerjavi z bolgarskim jezikom* (Dejanova 1972). Na gradivu iz sodobne slovenske proze avtorica prikaže razvoj oblik s povedkovim določilom ob osebkem v slovenščini, pri čemer določi šest semantičnih glagolskih skupin, med katere spada tudi povedkovo določilo. Avtorica odkriva vrsto podobnosti med obema jezikoma in pride do zaključka, da se na tem področju skladnje vsi južnoslovanski jeziki povezujejo in se istočasno razlikujejo od severnoslovanskih.

Primerjalno s slovaškim jezikom so pregledani problemi, povezani z odnosom vid – čas v slovenskem in bolgarskem jeziku, in sicer v članku *O posebnosti rabe dovršnega glagolskega vida v slovenskem in slovaškem jeziku* (Dejanova 1967). Z navajanjem primerov iz različnih govornih situacij v slovenskem in slovaškem jeziku avtorica proučuje povezljivost dovršnih oblik za pretekli čas z elementi konteksta, ki sporočajo o neomejenem ponavljalnem dejanju. Zaključki, do katerih pride, ji dovoljujejo, da slovanske jezike razdeli v dve skupini: zahodno, v katero so vključeni slovaški, češki, slovenski, gornje- in dolnjeluziški jezik ter vzhodno z ruskim, ukrajinskim in beloruskim, medtem ko ostali jeziki predstavljajo različne prehodne stopnje med skupinama.

V drugi podskupini raziskav, v katerih je slovenščina prisotna v širšem slovanskem kontekstu ali pa se navajajo primeri iz slovenskega jezika pri reševanju posameznega jezikovnega problema, lahko navedemo nekaj pomembnejših publikacij: *Južnoslovanska rečna imena in njihov pomen v slovanskem toponomastičnem atlasu* (Duridanov 1963), *Funkcionalno-semantična polja kategorij indirektnosti v slovanskih jezikih* (Kucarov 1978), *Izražanje indirektnega načina v slovanskih jezikih z vpeljevanjem modificiranih besed, izrazov in stavkov* (Kucarov 1978), *Stari predponski sistem v slovanskih jezikih* (Moskov 1985), *O nekaterih posebnostih samostalniških besed za osebe ženskega spola v slovanskih jezikih* (Likomanova, Mileva 1989).

V prvem od omenjenih člankov avtor prispeva k rešitvi problema o poteh najzgodnejših naselitev slovanskih plemen na področje južno od Donave. Kartografira in predstavi veliko število rečnih imen slovanskega porekla na ozemlju

sodobnih južnoslovanskih držav in pri mnogih primerih predstavlja tudi etimologijo posameznih poimenovanj, ali dodaja podatke o najzgodnejših virih. Vprašanje o možnostih in jezikovnih sredstvih za izražanje indirektnega načina (neosebna informacija govorečega o dejanju, o katerem govori »preizkazno naklonenie«) v različnih slovanskih jezikih, med njimi tudi v slovenščini, je obravnavano v publikacijah I. Kucarova. Avtor predstavlja t. i. indirektno modifikatorje (možna leksikalna in skladijska sredstva za izražanje indirektnosti) z opiranjem na bogato ilustrativno gradivo iz leposlovja v različnih jezikih. To privede do rezultata, da je v slovenskem jeziku en osnovni indirektni modifikator (členek »baje«) in nekoliko obrobni; po tej značilnosti se slovenščina približuje zahodnoslovanskim jezikom in se oddaljuje od vzhodnoslovanskih. Nič manj pozornosti ne zasluži tudi raziskava M. Moskova o predporskem sistemu v slovanskih jezikih. Tukaj ni možnosti da bi se z njo podrobneje ukvarjali, nesporno pa je z vidika slovenskega jezika, razen teoretske analize, zanimiv tudi s konkretnimi primeri iz slovanskih jezikov priložen slovar.

Zadnja od zgoraj omenjenih publikacij *O nekaterih posebnostih samostalniških besed za osebe ženskega spola v slovanskih jezikih* opisuje problem aktualnosti obrazil izpeljave pri samostalnikih, ki označujejo osebe ženskega spola v bolgarskem, ruskem, poljskem, češkem, slovaškem, slovenskem, hrvaškem in srbskem jeziku (v primeri tipa: profesor – profesorica, zdravnik – zdravnica ...). Po mnenju avtoric spada besedotvorni način, značilen za slovenščino, v isto skupino s češkim, slovaškim, deloma srbskim in hrvaškim jezikom. Nasproten pol predstavlja ruski jezik, medtem ko bolgarski in poljski zavzemata vmesen položaj med skupinama.

Pri tretji podskupini publikacij protistavno-tipološkega značaja je treba navesti dve osnovni raziskavi: *Uvod v preučevanje južnoslovanskih jezikov* (V. Georgiev idr. 1986) in *Slovanski jeziki. Slovnični opisi* (BAN, avtorski kolektiv, 1984). V obeh delih je slovenski jezik predstavljen v okviru posameznega slovničnega opisa, ki prikazuje osnovne fonetične, oblikoslovne in skladijske značilnosti jezika. V prvi raziskavi je preučen zgodovinski razvoj slovenskega jezika, kakor tudi narečna razčlenitev, predstavljene in označene so največje slovenske narečne skupine. V prvi publikaciji je slovenščini namenjenih skoraj 100 strani, v drugi pa je, iz razumljivih razlogov, opis malo krajši. Nesporne strokovne vrednosti obema deloma določajo izjemno mesto v bolgarski slavistiki, sta pa tudi posebnega pomena za slovenski jezik, saj zapolnjujeta praznino v bolgarskem jezikoslovju. Natančno izbrano in kompetentno predstavljeno jezikoslovno gradivo deloma zapolni pomanjkanje samostojnega slovničnega opisa, priročnika ali učbenika slovenskega jezika v bolgarščini.

Zgoraj podan kratek pregled hkrati ponazarja tudi številne »bele lise« v bolgarsko-slovenskih protistavnih raziskavah. Če izvzamemo posamezne probleme protistavne morfologije in skladnje, ki jih je obdelala M. Dejanova, lahko trdimo, da mora bolgarska slovenistika rešiti še veliko zanimivih vprašanj iz skoraj vseh

področij protistavnega jezikoslovja. Skoraj nedotaknjeni so problemi protistavne leksikologije in semantike, še čisto neraziskano je frazeološko bogastvo obeh jezikov,² manjkajo primerjalne študije problemov besedotvorja, fonetike in fonologije. Vrsta vprašanj, povezanih z oblikoslovjem samostalniške, pridevniške in zaimkovne besede, s pomenom sklonov v slovenskem jeziku in načinov za njihovo izražanje v bolgarščini, množica problemov, ki se nanašajo na semantiko glagolskih časov in njihove možnosti izražanja v obeh jezikih, še čakajo na svoje rešitve. Tukaj je nemogoče naštetih vse teme in probleme, katerih preučevanje je še naloga prihodnosti. Te teme in problemi močno presežajo zgoraj predstavljene publikacije in vsiljujejo zaključek, da bolgarska slovenistika še ni poravnala dolga slavistične tradicije v Bolgariji.

Izgradnja celotnega tipološkega modela slovanskega jezikovnega sveta ne bi bila možna brez široke protistavne in tipološke raziskave vseh slovanskih jezikov. V tem primeru bi protistavno raziskovanje dveh relativno najbolj oddaljenih južno-slovanskih jezikov moglo vreči luč tudi na vrsto diskusijskih vprašanj primerjalnega slovanskega jezikoslovja, ki do danes še niso našla enopomenskih odgovorov.

LITERATURA

- И. ГЪЛЪБОВ, 1986: Южнославянските местни имена, образувани с габр-, и проблемите, свързани с тях. Избрани трудове по езикознание. София. 488–499.
- М. ДЕЯНОВА, 1967: За една особеност на употребата на свършения глаголен вид в словенски и словашки език. *Език и литература* 4. 49–60.
- – 1970: История на сложните минали времена в български, сърбо-хърватски и словенски език. София.
- – 1972: За конструираните с предикативно определение в словенски език в сравнение с български език. *Език и литература* 1. 25–33.
- – 1978a: Словенският инфинитив в синтагми с реципрочна зависимост. *Славистичен сборник*. София.
- – 1978b: Функционални ограничения на инфинитива в словенския книжовен език през XIX–XX в. в сравнение с други славянски езици. *Славянска филология* 15.
- – 1980: Независимият инфинитив в съвременния словенски книжовен език. *Езиковедски проучвания в чест на академик Владимир Георгиев*. 329–334.
- – 1981: Подчинени обстоятелствени изречения със съюза да/da в български и словенски книжовен език. *Съпоставително езикознание* 1. София.
- – 1982: За функциите на служебната дума да в словенския книжовен език (в сравнение с български). *Български език* 4.
- – 1983: Някои начини на действието при словенския глагол в сравнение с другите южнославянски езици. *Език и литература* 1.
- – 1985a: Към съпоставителната характеристика на начините на глаголното действие в южнославянските езици. *Славистичен сборник*. 165–171.

² Izjema so nekatere publikacije M. Petrov Slodnjak, ki deluje izven Bolgarije.

- 1988: Подчинени изречения със съюз да в съвременния словенски книжовен език в сравнение с български. София.
- И. ДУРИДАНОВ, 1963: Южнославянските речни названия и тяхното значение за славянския топономичен атлас. *Славянска филология* 3.
- А. ИГОВ, 1967: Структура на сложните думи в южнославянските езици. *Годишник на Софийския университет, ФСФ* LXVI/1.
- И. КУЦАРОВ, 1963: Функционално-семантични полета на категорията преизказност в славянските езици. *Славянска филология* 15. 391–401.
- 1978: Изразяване на преизказност в славянските езици чрез вматане на модифициращи думи, изрази и изречения. *Годишник на СУ, Факултет по СФ* LXIX/3. 83–114.
- И. ЛЕКОВ, 1934: Праславянските глаголни форми и отраженията им в днешните славянски езици. София.
- 1940: Фонологична стойност на удължените и удвоени съгласни звукове в славянските езици. *Годишник на Софийския университет, ИФФ* XXXVI.
- 1955: Единство и национално своеобразие на славянските езици в техния основен речников фонд. София.
- 1958a: Словообразователни склонности на славянските езици.
- 1958b: Общност и многообразие в граматическия строй на славянските езици. София.
- 1968: Кратка сравнително-историческа и типологическа граматика на славянските езици. София.
- И. ЛИКОМАНОВА, В. МИЛЕВА, 1989: За някои особености на съществителни имена за лица от женски пол в славянските езици. *Съпоставително езикознание* 2.
- Л. МИЛЕТИЧ, 1946: Записки по сравнителна граматика на славянските езици.
- С. МЛАДЕНОВ, 1909: Изследване на германските заемки в славянските езици. *Сборник за народни умотворения, наука и книжнина* XXV. 1–155.
- 1917–1918: Студии по славянско и сравнително езикознание. *Годишник на Софийския университет, ИФФ* 13–14.
- М. МОСКОВ, 1985: Старинна префиксна система в славянските езици (История и теория на проблема). *Годишник на СУ, Факултет по СФ* 1. *Езикознание*. 40–111.
- М. ПЕТРОВ-СЛОДНЯК, 1984: Б. Цонев и словено-българските изоглоси. *Език и литература* 3.
- Л. СЕЛИМСКИ, 1978: *Славянски езици*. София.
- Славянски езици. Граматични очерци*, 1994. Отг. ред. С. Стоянов. Изд. на БАН, авт. кол.
- Увод в изучаването на южнославянските езици, 1986, Отг. ред. В. Георгиев. Авт. кол.
- Б. ЦОНЕВ, 1891: За ударението в български език, сравнено с ударението в другите югоизточни славянски езици (руски, сръбско-хърватски и словенски). *Сборник за народни умотворения* VI.
- 1919: История на българския език II.

SUMMARY

The paper has two main objectives:

1. To present a synthesized description of the most significant studies in Bulgarian linguistics of the Slovene language either independently, in comparison with Bulgarian or within a broader comparative and contrastive Slavonic linguistics. This review proceeds in a chronological order, beginning with the first serious Slavonic studies in Bulgaria. The main topics and problems are traced, outlining the development of Bulgarian Slovenian studies over more than a century (since 1891) and complementing the picture of Bulgarian tradition in Slavonic studies as a whole.

2. The second part of the paper outlines the perspectives for future comparative and contrastive studies, identifying »white fields« in Bulgarian Slovene studies and suggesting research topics and problems whose solving is imminent.

Studies on the Slovene language in Bulgaria are divided in two main groups: comparative-historical and contrastive-typological. A comparatively small number of publications exists for the first type of research, especially those that would be dedicated specifically to Slovene. But as a South-Slavonic language it is logically included in the first comprehensive surveys on the Bulgarian language. In these studies, a special place goes to the thesis about the Old Church Slavonic dualism, which was developed by Miklošič and Kopitar and supported by a number of Bulgarian linguists, e.g. Benyu Tsonev and in recent times Ivan Galabov and Marja Petrov-Slodnjak. In contrastive-typological studies, the leading researcher is Maria Deyanova, whose interests are related mainly to the problems of the contrastive morphology and syntax. It is concluded that Bulgarian Slovenian studies have problems to solve in nearly all parts of comparative linguistics. Almost unexplored are problems of the comparative lexicology and semantics, completely unresearched in the contrastive domain is the phraseological wealth of the two languages, comparative studies on the problems of word-formation, phonetics and phonology are missing, etc. A number of problems related to the morphology of names, to the meaning of the cases in Slovene and the means for their presentation in Bulgarian, many problems referring to the semantics of the tenses and the means for their expression in the two languages wait to be solved. Contrastive research of the two comparatively most different South-Slavonic languages could shed light on many problems in comparative Slavonic linguistics which have not found a simple answer until today.

